

Jana MATĚJŮ, *Život na útěku. Cikáni, žebráci, tuláci a zběhlí poddaní na jihu Čech v 17. a 18. století.* Diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice 2008, 108 s.

Posudek vedoucího diplomové práce

Diplomová práce *Život na útěku. Cikáni, žebráci, tuláci a zběhlí poddaní na jihu Čech v 17. a 18. století* věnuje pozornost lidem na okraji raně novověké společnosti – žebrákům, tulákům, zběhlým poddaným i cikánskému obyvatelstvu. Její autorka zmíněnou problematiku uchopila prostřednictvím metody historické antropologie a dějin každodennosti. Obecný pohled se zde snoubí s použitím metody mikrohistorie, přičemž možnost jejich vzájemné interakce zůstává zachována. Jana Matějů zvolené téma vnímala nikoliv popisným, ale analytickým způsobem – v každé části své diplomové práce si dokázala klást množství zajímavých otázek, na které se objektivním způsobem pokoušela nalézt odpovědi. Také soudobé pojmosloví (např. marginál) v úvodu řádně vysvětlila, avšak zůstává poněkud „skryto“ v části nazvané *„Realita 18. století a okolnosti vedoucí k životu na útěku.“*

Jana Matějů v úvodu své diplomové práce analytickým způsobem zhodnotila literaturu, která se k uvedené problematice vztahuje. V souvislosti s metodologickými přístupy neopomněla připomenout odborné práce zahraničních autorů. Následně přiblížila i různé typy sdělovacích (trestně právních) a normativních pramenů, které se k uvedené problematice vztahují. Zvláštní pozornost věnovala kritickému zhodnocení těch, se kterými sama pracovala. Zatímco výslechovým protokolům je rámci české historiografie věnována značná pozornost, písemnými popisy delikventů, které bývají uloženy ve velkostatkových fondech oblastních archivů, zatím ještě nikdo nevěnoval patřičnou pozornost. Dokonce ani Pavel Himl ve své nejnovější práci nazvané *„Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století“* (Praha 2007) zmíněný pramen nepoužil, neboť o jeho existenci nejspíš nemá ponětí. V případě své diplomantky si dovoluji vyzdvihnout snahu vzájemně kombinovat informace pocházející z různých pramenných zdrojů. Při práci s trestně právní agendou totiž i někteří renomovaní autoři mají tendenci „sklouznout“ k jednostrannému pohledu na zkoumanou problematiku. Jana Matějů se však snažila zmíněnému nedostatku vyvarovat prostřednictvím volby široce pojaté, avšak paleograficky mnohdy náročné pramenné základny uložené v Státním oblastním archivu Třeboň.

Jana Matějů se prostřednictvím své diplomové práce pokusila přiblížit každodenní život neusedlého obyvatelstva na základě jejich vlastní sebereflexe i optikou dominantní společnosti. Právě zmíněným způsobem se v části nazvané *„Byli Cikáni a přišly v zákazu, protože z Čech nechtěli pryč jíti“* snaží z různých úhlů pohledu definovat pojem „cikán.“ Od vysvětlení soudobého pojmosloví dospívá k přiblížení každodenního života. Přestože cikánské obyvatelstvo bylo zpravidla vnímáno z negativního hlediska, autorce diplomové práce se podařilo nalézt zmínky i o tom, že se nechali najímat na sezónní nebo příležitostné práce. V daných souvislostech jsou rozkrývány různé životní i obranné strategie zmíněné minoritní skupiny obyvatelstva. Soudobé výpovědi jednotlivců nejsou přejímány popisným způsobem, ale společně s kritickým komentářem.

Neméně zajímavé je část věnovaná *„Problematice zbíhání poddaných,“* přičemž autorka si byla plně vědoma toho, že ne každý, kdo ilegálně opustil svůj domov, byl marginálem. Jana Matějů si zde všimla objektivních i subjektivních okolností zbíhání jednotlivých poddaných. Mimořádnou pozornost věnovala *„útekovým strategiím,“* přičemž se jí podařilo prokázat vysokou mobilitu venkovského obyvatelstva. Na rozdíl od Pavla Himla dokázala reflektovat odlišné možnosti zbíhání poddaných vzhledem k rozdílné soudobé sociální i ekonomické situaci – nikoliv „zrození,“ ale spíš „skomírání“ vagabunda! I zde se snažila s pomocí soudobých pramenů, avšak s kritickým aspektem, definovat obsah pojmu tulák a žebrák.

Současně si všímala struktury či organizace skupin žebřáků, současně se je snažila uchopit i z genderového hlediska. V případě žen uvádí odlišné útečkové strategie (např. změna jména a příjmení).

Velmi dobře a čtivě napsanou diplomovou práci bohužel znehodnocují pravopisné chyby i nedostatky v oblasti citačních zásad, jejichž vznik přičítám chvatu při dokončování diplomové práce. Dílčí nedostatky při přepisu pramenů lze současně přičíst chybnému nastavení automatických oprav, které v některých případech vedly ke zbytečnému znehodnocení textu. Na druhé straně však nelze opomenout zajímavou koncepci, využití opomíjených pramenů i množství pozoruhodných závěrů hodných zamyšlení. S některými z nich by se dalo možná polemizovat, avšak autorce předložené diplomové práce nelze v žádném případě upřít právo na vlastní názor i osobitý způsob interpretace. V případě mikrohistorických exkurzů je patrný určitý nádech k volné fabulaci, avšak ten je do určité míry vlastní všem, často i renomovaným autorům, kteří se problematikou využití trestně právní agendy zabývají.

Za daných okolností předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ještě stupněm **VÝBORNĚ**

PhDr. Josef Grulich, Ph.D.

Třeboň 25. května 2008